

Motion till riksdagen 2005/06:N481

av Maud Olofsson m.fl. (c)

Landsbygd för tillväxt

Motionen delad mellan flera utskott

1 Inledning

Nästan varje svensk har en relation till landsbygden. För de flesta går tankarna till öppna landskap, skogar och sjöar. I stort sett var och en av oss kan spåra släkten tillbaka till landsbygden efter bara ett par, tre generationer. Intresset för att tillbringa tid i stugor, på fjällvandring eller i den tätortsnära landsbygden utanför stan är enormt.

Likväl har begreppet ”regionalpolitik” fått en negativ klang av bidrag och haltande utveckling. På ett sätt är det förståeligt – som få andra områden har utvecklingen i hela landet dominerats av statliga program, bidrag och uppifrånstyrning. Utrymmet för den kreativitet och företagsamhet som finns på landsbygden har varit minimalt inom ramen för de stora statliga programmen.

Därför behöver man inte heller förbluffas över att alla de positiva värden vi upplever med den svenska landsbygden försvunnit i debatten om regionalpolitik, som traditionellt varit mer problem- än möjlighetsorienterad.

Men det måste inte vara så. Bortom den politiska debatten om olika system finns en enorm potential som bara väntar på att få utvecklas. Det finns ett stort intresse för att bosätta sig på landet för högre livskvalitet, bara den nödvändiga servicen finns inom räckhåll. Det finns ett rikt företagsliv, som skulle kunna utvecklas långt bättre om staten visade tillräckligt intresse för småskaligt entreprenörskap hos både kvinnor och män i hela landet.

En modern landsbygdspolitik måste ta sin utgångspunkt i människors egna önskemål om boende och möjligheter att arbeta eller driva företag. Den bör vara inriktad på att skapa nya möjligheter, snarare än att ständigt försöka utjämna i efterhand. Därmed är det också en politik för att göra hela Sverige till ett rikare land.

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Innehållsförteckning	2
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
4	Bo på landet för god livsmiljö och rekreation	5
4.1	En demokratisk och öppen landsbygd	6
4.2	Jämställdhet på landsbygden	6
4.2.1	Integration på landsbygden.....	7
4.3	Riv hindren för att bo på landet	8
4.4	Service som främjar näringsliv och god livsmiljö	9
4.4.1	Tillgänglig skola och förskola	9
4.4.2	Kommunikationer.....	11
4.4.3	Offentlig service	12
4.4.4	Kommersiell service	13
4.4.5	Kultur och föreningsliv.....	13
5	Företagande som tillväxtmotor.....	15
5.1	En politik för fler och välmående företag i hela landet.....	16
5.1.1	Från råvaruproduktion till exklusiv förädling	16
5.1.2	Ökad turism	17
5.1.3	Kvinnors företagande på landsbygden.....	18
5.1.4	Respekt för äganderätten som utvecklingskraft	19
5.1.5	Lånegaranti och ökad självfinansiering	20
5.1.6	Särskilt regelverk för småbolag	21
5.1.7	De gröna nya jobben.....	22
5.2	En mer effektiv offentlig politik	23
5.2.1	Lokal makt över utvecklingsresurserna	23
5.2.2	Rensa i myndighetsdjungeln.....	23
5.2.3	Forskning och utveckling	24
5.2.4	En förnyad strategi för landsbygdsutveckling	25

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om landsbygds politikens inriktning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvinnor och män skall ha lika villkor och rättigheter oberoende av var man bor eller vad man arbetar med.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att stärka landsbygdens roll för att förbättra kvaliteten i integrationsarbetet.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda statliga kreditgarantier för husbyggande.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att tillvarata landsbygdens befintliga byggnadsbestånd.²
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att öppna möjligheten för nybyggnation av flerbo- stadshus med blandade upplåtelseformer.²
7. Riksdagen beslutar om sådan ändring av miljöbalken (1998:808) att beslut om strandskydd överläts på kommunerna.³
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att förenkla de regelverk som omgärdar bostadsbyg- gande.²
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett uppdrag till Skolverket om hur landsbygdsskolan kan ut- vecklas på 2000-talet.⁴
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en god och tillförlitlig infrastruktur, både fysisk och digital.⁵
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samordnad service och krav på statliga myndigheter.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nyttan med mångfald och flexibilitet på utförandesidan för väl- färdstjänsterna.⁶
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att underlätta för samverkanslösningar på landsbyg- den.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett förenklat regelverk för små projektbidrag till ungas kultur.⁷
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett tilläggsuppdrag till Landsbygdskommittén om ett höjt för- ädlingsvärde i landsbygdens företag.³
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnors företagande på landsbygden.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett system med statlig lånegaranti.

Fel! Okänt namn på

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att ge samtliga myndigheter i sin instruktion ett tydligt uppdrag att arbeta för hela landet.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att samordna Glesbygdsverket med ITPS och relevanta delar av Nutek.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en sammanhållen strategi för landsbygdsforskning.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ett tilläggsdirektiv till Landsbygdskommittén om att finna former för en ökad statlig samverkan med det civila samhället och näringslivet för landsbygdsutveckling.³

¹ Yrkande 3 hänvisat till SfU.

² Yrkandena 4–6 och 8 hänvisade till BoU.

³ Yrkandena 7, 15 och 21 hänvisade till MJU.

⁴ Yrkande 9 hänvisat till UbU.

⁵ Yrkande 10 hänvisat till TU.

⁶ Yrkande 12 hänvisat till SoU.

⁷ Yrkande 14 hänvisat till KrU.

4 Bo på landet för god livsmiljö och rekreation

Många människor bär på en dröm om att bo på landet någon gång i livet. För många lockar frisk luft, ett lägre tempo, allehanda rekreativsmöjligheter utanför knuten och inte minst möjligheten att få bo på en sjötomt utan att det kostar alltför mycket pengar.

Men en förutsättning för att det skall vara möjligt att bo på landet året om och inte bara de varma veckorna i juli och en skön hösthelg i oktober är att vardagslivet fungerar. Om landsbygden skall kunna attrahera alla de 500 000 svenskar som säger att de vill bo på landet så måste det framför allt finnas möjlighet att investera i boende, tillgänglig barnomsorg och skola i närheten, hus att bo i och möjlighet att få loss den där strandtomten.

Idag så pendlar huvuddelen av landsbygdens innevånare i arbetsför ålder till jobb i städer och tätorter. Lantbrukarna och deras familjer utgör bara ca 10 % av landsbygdsborna. Gissningsvis står övriga företagare med familjer på landsbygden för ungefär lika många boende. Att fler än de som har sin försörjning på landsbygden bor där är viktigt både för det sociala nätverket och som underlaget för offentlig och kommersiell service.

Varje år flyttar drygt 60 000 människor till och från landsbygden, vilket motsvarar ett in- och utflöde på vardera nära 3 % av befolkningen. Utflyttningen är bara marginellt större än inflyttningen.

Undersökningar visar att de människor som idag flyttar till landsbygden både har högre utbildning och högre inkomster än genomsnittet för svenska folket. Det äldre synsättet att det var de ekonomiskt svaga som "tvingades" bo på landsbygden är idag utbytt mot de som söker livskvalitet med rekreativsmöjligheter runt husknuten, som söker sig bort från innerstäderna. Eftersom möjligheten att bo på landsbygden är något som lockar många måste det finnas en bostadspolitik som möter det ökade intresset och som inte gör möjligheten att bo och verka på landsbygden få förunnat.

Landsbygdens befolkningen har högre medelålder än genomsnittet för landet. Detta har naturliga orsaker och behöver inte utgöra ett problem för utveckling och tillväxt. Att landsbygdens ungdomar söker sig till högre utbildning och skaffar erfarenheter av arbete på andra håll i Sverige och världen är positivt och skall bejakas. Att på olika sätt försöka få ungdomar att initialt "stanna kvar" är ingen framgångsväg. Långt bättre är att utveckla boende-, företags- och kulturmiljöer som lockar människor att under andra skeden i livet välja landsbygden.

Möjligheten att skaffa sig ett boende på landet måste idag klaras helt och hållet inom privatekonomins ram. Det är för flertalet endast möjligt i den mån det finns befintliga bostäder att tillgå medan nybyggnation av detta skäl ligger på mycket låg nivå. Det är i huvudsak de ekonomiskt starka i samhället som idag har möjlighet att investera i ett boende på landet. Centerpartiet vill ge alla som vill möjlighet att bo och verka på landsbygden.

Fel! Okänt namn på

4.1 En demokratisk och öppen landsbygd

Centerpartiets demokratisyn utgår från ett samhälle med delaktiga människor. Föreningsliv och folkrörelser har spelat en stor roll i Sveriges utveckling till välfärdsstat där många uppgifter klarats genom lokal frivillig samverkan. Denna tradition har dessvärre urholkats genom den företrädar-/servicedemokrati, där alltmer av människors behov förväntas hanteras av stat och kommun, som utvecklats under ett långt socialdemokratiskt maktinnehav.

I en del landsbygder, dock långt ifrån alla, råder en kliven inställning till nyinflyttade samtidigt som det klagas över avfolkning och bristande serviceunderlag. Här finns anledning för alla bygder att rannsaka sitt eget faktiska agerande. Generellt kan sägas att där man förmår att integrera de nya landsbygdsborna i bygdens sociala och ekonomiska liv och är öppna för nya idéer blir man vinnare. Ett sådant beteende måste eftersträvas i alla bygder.

Med en politik som präglas av undanröjande av hinder och tillit till människors vilja och förmåga finns stora möjligheter till en positiv utveckling på landsbygden. Det finns dock särskilt utsatta områden, framför allt i Norrlands inland, där extraordinära åtgärder är nödvändiga. Även sådana åtgärder måste präglas av långsiktighet och förnyelse. Detta är ett gemensamt ansvar för politiker, myndigheter och landsbygdsborna själva.

Centerpartiet vill återupprätta tilliten till den enskilda människans förmåga att enskilt och i samverkan lösa problem och förverkliga sina drömmar. Därför vill vi förnya demokratin och politiken. Vi ser politiskt arbete som länken mellan det offentliga beslutsfattandet och engagerade människor i samhället. Politiken måste förändras för att ge ett ökat utrymme för engagerade medborgare. Det behöver förenas med ett medvetet arbete för att stödja de samlingspunkter som finns lokalt – i form av friskolor, bygdegårdar osv. På så sätt skapas ett samhälle med delaktiga, ansvarskännande människor.

Centerpartiets politik bygger på ett underifrånperspektiv. Det innebär att makten utgår från individen och den lokala nivån och att varje nivå bestämmer vilka frågor som bäst bör föras upp på en högre nivå, detta är federalism. Med detta synsätt skall makten utgå från kommunerna, inte från staten. En beslutsordning utifrån federalismens principer för besluten närmare människorna och ger en ökad anpassning till lokala och regionala förhållanden. Eftersom vi i Sverige lever i ett stort land med väldigt många olika förutsättningar och behov, vore det bästa ett ökat lokalt inflytande i beslut som direkt rör lokalbefolkningen.

4.2 Jämställdhet på landsbygden

Centerpartiet eftersträvar en jämställd landsbygd som är lika attraktiv som livsmiljö för kvinnor och män. Mycket har hänt under 1900-talet som har förändrat kvinnors situation, men landsbygdens arbets- och föreningsliv är alltjämt dominerat av manliga normer. Att göra det möjligt för landsbygdens kvinnor att växa och utvecklas utifrån sina egna behov och på likvärdiga villkor som männen är ett måste. Centerpartiet anser att män och kvinnor

Fel! Okänt namn på

skall ges samma rättigheter oavsett var de bor eller vad de arbetar med. Centerpartiets vision är ett jämställt samhälle där kvinnor och män har lika möjligheter, lika fria livsval och ett delat ansvar för att få vardagspusslet att gå ihop. För det krävs det attitydförändringar och att män och kvinnor arbetar tillsammans för att bryta diskriminerande mönster och beteenden hos den enskilde och i samhället. Det historiska arvet konserverar fördelningen av makt och resurser. Centerpartiet vill bryta kvinnors underordning i samhället så att kvinnor och män får samma möjligheter. Vad som ovan anförts om att kvinnor och män skall ha lika villkor och rättigheter oberoende var man bor eller vad man arbetar med bör ges regeringen till känna.

För frågor som särskilt rör kvinnors möjlighet till företagande på landsbygden, se särskilt avsnitt i motionen.

4.2.1 Integration på landsbygden

Ett samhälle där människor ser, bryr sig om och tar ansvar för varandra är en avgörande förutsättning för integration av människor som kommer från andra länder och kulturer. Det utanförskap som präglar många invandrars situation är ett tydligt bevis för att integration inte kan kommenderas fram från statligt håll. Här skulle landsbygden kunna fylla en mycket betydelsefull roll. Det finns många bra exempel på mindre orter där människor gått man ur huse för att värna flyktingars eller nya medborgares intressen. De flesta invandrarna hamnar dock i storstäderna. Många som kommer hit har erfarenheter från länder där levnadsnivån på landsbygden är mycket lägre än i städerna. Att visa att så inte är fallet i Sverige är en viktig information till människor som kommer hit. Det handlar därför i lika hög grad om den svenska mottagningsapparatens sätt att fungera. Landsbygden bör på ett helt annat sätt än idag nyttjas som en resurs i integrationsarbetet.

De människor med invandrabakgrund som i alltför många fall blivit arbetslösa i storstäderna kan få en ny chans i landsbygdskommuner som är i stort behov av arbetskraft. Ett exempel är jämtländska Ragunda som aktivt söker arbetskraft i Göteborg, 80 mil bort. I erbjudandet till dem som flyttar till Ragunda ingår en 18 månaders verkstadsteknisk utbildning med mycket goda förutsättningar att få jobb efter avslutad utbildning.

Ett ytterligare exempel är Värnamo, som har 25 % invandrare i befolkningen, men likväl en öppen arbetslöshet på under 3 %. Snarare än att betrakta invandringen som en brist har man välkomnat dem som vill komma till regionen för att jobba.

Exemplen Ragunda och Värnamo är två bra exempel på den roll landsbygden kan ha för att främja integrationsarbetet. Det bör vara en prioriterad fråga i den nationella integrationspolitiken att stimulera en sådan utveckling på fler håll i landet.

Vad som ovan anförts om att vikten att stärka landsbygdens roll för att förbättra kvaliteten i integrationsarbetet bör ges regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

4.3 Riv hindren för att bo på landet

Det finns idag ett antal faktorer som utgör hinder för att etablera sig på landsbygden. Det handlar om svårigheter att investera i bostäder, tillgången på attraktiva hus, få flerbostadshus, förbud att bygga strandnära.

När det gäller att stimulera utflyttningen till landsbygden är det som lockar ofta närheten till naturen och möjligheten till det egna boendet men det som stoppar är ekonomin. Få familjer som vågar ta risken att bygga nytt på landet då marknadsvärdet för nybyggda hus i de flesta landsbygdsområden är lägre än byggkostnaden. Otillräckliga kreditgarantier för byggande av bostäder på landsbygden gör att endast familjer med hög riskbenägenhet och/eller goda ekonomiska marginaler har den möjligheten.

Detta innebär att landsbygdens bostadsstruktur är relativt statisk. Det är numera få hus som lämnas öde men samtidigt ligger nybyggnationen på alldeles för låg nivå. Intresset från både kommunala och privata bostadsbolag att bygga hus med hyresrätt eller bostadsrätt är i det närmaste obefintligt. De möjligheter att hyra eller köpa nyproducerade lägenheter som erbjuds i städer och tätorter saknas på landsbygden. Det innebär att all nybebyggelse måste tillkomma på privatekonomiskt initiativ. Samhällets ambitioner att öka bostadsbyggandet skall också gälla landsbygden. I dag subventioneras nybyggnation i områden med bostadsbrist. Detta stöd lämnas som ett engångsbelopp på maximalt 90 000 kronor, 120 000 kronor respektive 150 000 kronor per lägenhet, beroende på i vilken region projektet ligger. Dessa subventioner behövs även för byggande på landsbygden.

Det är Centerpartiets uppfattning att en stimulans för byggande på landsbygden enklast och billigast kan göras inom ramen för systemet med statliga kreditgarantier för bostadsbyggande. Det nuvarande regelverket med kreditgaranti upp till 90 % av marknadsvärdet är dock verkningslöst i områden där det bäst behövs. Möjligheten att låta byggkostnaden styra istället för marknadsvärdet ger större förutsättningar för att få stimulans i bostadsbyggandet på landsbygden. Statens ekonomiska risk bör ändå vara mycket liten då ingen bygger hus i annat syfte än för sitt eget boende eller för att få avkastning på insatt kapital. En sådan satsning torde kosta betydligt mindre än ett investeringsstöd. Regeringen bör därför låta utreda detta. Detta bör ges regeringen till känna.

Det är också angeläget att bättre ta till vara landsbygdens befintliga byggnadsbestånd. Många byggnader som idag inte används kan med rimliga investeringar omvandlas till bostäder eller till annan användning. Detta kräver dock en generösare hållning från myndigheternas sida så att bevarande av värdefulla kulturhistoriska byggnader och miljöer inte hindrar utveckling. I många fall kan utveckling och möjligheten till annan användning faktiskt vara den enda lösningen på att ur ett ekonomiskt perspektiv kunna bevara miljöer och byggnader. Med en sådan hållning kan fastighetsförvaltning utvecklas ytterligare som ett ben att stå på för många landsbygdsföretag. Vad som ovan anförts om vikten av att ta till vara landsbygdens befintliga byggnadsbestånd bör ges regeringen till känna.

Det behövs förändringar i regelverken som ger ökade möjligheter för kommunala och andra bostadsbolag att bygga på landsbygden. En sådan förändring är att tillåta uppförande av flerbostadshus med blandade upplåtelseformer med både bostads- och hyresrätter där möjligheten finns att efterhand omvandla hyresrätter till bostadsrätter. Det skulle underlätta finansieringen och tillgodose behov för landsbygdsbor som inte vill eller kan binda kapital i sitt boende eller som behöver bostad under en kortare tid. Vad som ovan anförts om vikten av att öppna möjligheter för nybyggnation av flerbostadshus med blandade upplåtelseformer bör ges regeringen till känna.

Viljan till nybyggnation hämmas inte minst av en rigid lagstiftning som sätter landsbygdens kanske största konkurrensfördel som boendemiljö ur spel, nämligen den enorma mängd möjligheter till boende nära vatten som det svenska landskapet erbjuder. Såsom strandskyddet utformats idag utgör det ett stort problem för regional och lokal utveckling. Vi vill helt förändra strandskyddsreglerna genom att föra över makten till kommunerna. Centerpartiet anser att kommunerna har de bästa möjligheterna att utifrån sin kunskap om det lokala behovet och området själva avgöra vilka områden som skall skyddas helt eller användas för rekreation, byggande m.m. Centerpartiet anser även att det är viktigt att befintliga verksamheter och boende i skyddade områden vid vatten skall få utvecklas, renoveras och förändras om det sker på ett sådant sätt att den skyddade miljön inte påverkas mer än tidigare. Riksdagen bör besluta att överlåta ansvaret för strandskyddet till kommunerna.

De offentliga organens klämfingrighet och misstro mot människors förmåga att ta ansvar måste minska. Utgångspunkten skall vara förenklingar i de regelverk som omgärdar byggandet. Alla förslag som går i motsatt riktning, exempelvis tanken att införa byggnadslovsplikt för lantbrukets byggnader, måste avvisas. Vad som ovan anförts om vikten av att förenkla de regelverk som omgärdar bostadsbyggande bör ges regeringen till känna.

4.4 Service som främjar näringsliv och god livsmiljö

Boende på landet och i staden innebär åtminstone för de flesta att man dagligen förflyttar sig – till arbete, till dagis, för att handla och för allehanda aktiviteter. Den stora skillnaden är att det på landsbygden ofta saknas väl utbyggda kollektiva färdmedel. Bilen är en avgörande förutsättning för den moderna landsbygden. Att använda bilen i vardagen är nödvändigt men vi måste alla driva på omställningen till ny miljövänligare teknik för att minska vår klimatpåverkan. Till bilen behöver vi kollektivtrafik men även andra lösningar som är mer lokalt anpassade och därmed mer flexibla. Det gäller både för skolskjutsar och resor till och från jobbet, men även för övriga transporter av varor och tjänster.

4.4.1 Tillgänglig skola och förskola

Bland de mest centrala offentliga tjänsterna för barnfamiljer är tillgången till bra förskolor och skolor. När möjligheten inte finns att förena eget arbete med

Fel! Okänt namn på

att ha barn, på grund av långa avstånd, är också risken stor att barnfamiljerna flyttar från bygden. Omvänt, så innebär naturligtvis tillgång till skola och förskola en ökad dragningskraft på barnfamiljer som vill flytta ut på landet.

För att underlätta för landets barnfamiljer vill Centerpartiet ersätta maxtaxan, som lagt en förlamande hand över alternativa former för förskoleverksamheten, med en barnomsorgspeng. Det skulle ge större möjligheter att finna fungerande former för förskoleverksamheten också för föräldrar på landsbygden. Genom en barnomsorgspeng läggs grunden för privata och kooperativa verksamheter, men också för mer innovativa former, som tre- eller fyrfamiljslösningar, där några familjer gemensamt arrangerar omsorgen om sina barn. Den möjliggör också för familjerna att få barnomsorg i en annan kommun, t.ex. närmare arbetsplatsen. Förslaget utvecklas i motionen *Makt och tid till familjerna*.

Eftersom skolan är så viktig är det underligt att frågan om landsbygdsskolornas betydelse för utvecklingen och inflyttningen inte förefaller ha rönt någon större uppmärksamhet från det offentliga sidan. Bortsett från Glesbygdverket, som har varnat för skoldöd upprepade gånger, verkar frågan sällan ens ha varit föremål för diskussion.

I studien *Utbildningsvillkor i Glesbygd*, 1998, visade Skolverket att det i stort sett inte finns några skillnader i resultat mellan glesbygds- och tätortsskolor. Det har också visat sig att även om valfriheten är begränsad i grundskolan, har kommunerna hittat på organisatoriska lösningar för att öka valfriheten i gymnasiet och på så sätt kunna erbjuda ett brett utbud av program och ämnen.

På andra punkter hittade emellertid Skolverket tydliga för- och nackdelar. Generellt kännetecknas glesbygdsskolorna av större lugn och ro, närhet till lokalsamhället och korta beslutsvägar. Å andra sidan finns strukturella bekymmer: Högre kostnader och utflyttning av unga och välutbildade, främst kvinnor, samt vikande befolkning utgör på lite sikt hot mot likvärdigheten.

De omedelbara hoten mot glesbygdsskolor – nedläggning av ekonomiska skäl – var för några år sedan hett omdebatterade. Även om debatten idag har svalnat finns naturligtvis nedläggningshoten kvar på många håll. Givetvis måste skolans dimensionering anpassas efter elevunderlaget, men nedläggning bör alltid vara en yttersta åtgärd med tanke på skolans lokala betydelse. Vi ser därför positivt på att föräldrar eller personal tar över skolor och driver dem vidare i friskoleform. Det bör också vara en strategi som aktivt prövas av kommunpolitiker.

Då det nu gått ett antal år sedan Skolverkets studie anser Centerpartiet att det är hög tid att kunskapsbilden uppdateras och att det även tas fram förslag till hur landsbygdsskolan kan utvecklas på 2000-talet. Ett sådant förslag bör innefatta användningen av IT, lärares kompetensutveckling och samverkan med det omgivande samhället. Regeringen bör ge ett sådant uppdrag till Skolverket. Detta bör ges regeringen till känna.

4.4.2 Kommunikationer

Goda kommunikationer är en nyckelfråga i det moderna samhället. Det är särskilt angeläget i vårt land med så låg befolkningstäthet som 22 invånare per kvadratkilometer. En väl utbyggd fysisk infrastruktur i form av vägar, järnvägar, elförsörjning och telekommunikationer i alla delar av landet är av avgörande betydelse för att skapa tillväxt i företagande på landsbygden. Vägar av hög kvalitet med tillgänglighet året runt är en nödvändighet inte minst för livsmedelsnäringens och skogsnäringens råvaror och transporter. Lika viktigt är stabil elförsörjning och mobiltäckning av hög kvalitet.

Denna av näringspolitiska skäl motiverade infrastruktur ger samtidigt utomordentliga möjligheter för boende och företagande i alla delar av landet. Detta särskilt som modern informationsteknik gör att alltfler arbetsuppgifter kan utföras oberoende av plats. Infrastrukturen är också en förutsättning för rekreation och turistverksamhet på landsbygden.

Ansvar för en väl utbyggd fysisk infrastruktur med hög standard utgör en av statens kärnuppgifter. Mycket i samhället kan och skall överlämnas till marknadens aktörer och konkurrensutsättas men huvudansvaret för den fysiska infrastrukturen får staten aldrig smita ifrån. Däremot är det nödvändigt att lokala och regionala organ ges större inflytande på prioriteringar i frågor som rör den lokala och regional infrastrukturen.

Stormen som drog över Sydsverige den 8–9 januari 2005 visade på fullständigt oacceptabla brister i el-, tele- och mobilnäten som drabbade både företag och hushåll i de aktuella områdena orimligt hårt. Dessa brister visar med all önskvärd tydlighet att landsbygden behöver få en större säkerhet i dessa frågor. Det som hände i Sydsverige får nu fungera som en väckarklocka för en rejäl upprustning av infrastrukturen på hela den svenska landsbygden.

Landets enskilda vägnät som sköts och bekostas av fastighetsägarna uppgår till 28 000 mil. Den del av detta som idag får statsbidrag är nästan lika långt som hela det statliga vägnätet på 7 500 mil. Anslagen till det enskilda vägnätet har urholkats på senare år. Över en miljon människor trafikerar dagligen de enskilda vägarna som spelar stor roll för skogsnäringens och jordbrukets transporter, för fast- och fritidsboende, turister, friluftsliv, företag, skolskjutsar, varutransporter, renhållning etc. God standard på det enskilda vägnätet med tillgänglighet året runt är avgörande för att landsbygdens tillväxtpotential skall kunna tas till vara. Centerpartiet slår vakt om lokalt ansvar i samverkan och förordar inte att det enskilda vägnätet skall övertas av staten. Det är dock nödvändigt med en väsentlig förstärkning av statsbidraget.

Vad som ovan anförts om att en god och tillförlitlig infrastruktur, både fysisk och digital, är nödvändig för att kunna skapa tillväxt på landsbygden bör ges regeringen till känna.

Möjlighet att använda bilen för resor är avgörande för många människor med stora avstånd till arbete och service. Självfallet drabbas de som är beroende av sin bil hårt när bensinpriset ökar så kraftigt. Centerpartiet vill därför höja reseavdraget i två steg, först till 20 och sedan till 23 kronor milen. Vi vill också inkludera resor till och från barnomsorg i reseavdraget. Dessa förslag återfinns i vår budgetmotion.

Fel! Okänt namn på

4.4.3 Offentlig service

Till landsbygdens infrastruktur hör också en rimlig offentlig basservice. Varken Centerpartiet eller någon annan kan begära offentlig service på landsbygden på samma nivå som i städer och större tätorter. För att tillgodose landsbygdens behov av en godtagbar basservice till rimliga kostnader, krävs en omfattande samverkan över sektors- och myndighetsgränser. Samma transport kan utföra flera funktioner och samma lokal kan nyttjas för flera ändamål. Den glesa befolkningen gör att landsbygden är illa lämpad för den svenska "stuprörspolitiken". Landsbygdsbornas längre avstånd till olika myndigheter gör det särskilt angeläget med god tillgänglighet. I alla myndigheters uppdrag skall ligga att dels arbeta utifrån den enskilde medborgarens perspektiv dels optimalt samverka med andra myndigheter.

Staten bör därför ställa krav på sina egna myndigheter att samordna sin lokala service, både ifråga om lokaler och om administration. I den mån det är nödvändigt bör lagar och förordningar ses över för att möjliggöra en större flexibilitet och annorlunda lösningar för god service på landsbygden. Det bör vara ett självklart krav på de statliga myndigheterna att söka motsvarande samarbete med lokala och regionala myndigheter.

Vad som ovan anförts om samordnad offentlig service och krav på statliga myndigheter bör ges regeringen till känna.

Särskilt viktiga funktioner är morgondistribution av tidningar, väl fungerande postgång och närhet till skola upp till låg- och mellanstadium. Lantbrevbäringen utgör en av landsbygdens konkurrensfördelar som bör förstärkas och med fördel tillföras fler uppgifter genom samverkan över sektorsgränser. Närhet till skola är avgörande viktig då familjebildning utgör ett av de skeden i livet då många familjer söker ett boende där man prioriterar barnens uppväxtmiljö. Det måste vara utifrån människors behov som service erbjudas och anpassas. Det är inte alltid inom kommunens gränser som det är naturligt att få barnomsorg eller vård. På grund av arbete, pendling eller andra orsaker så är flexibilitet en avgörande betydelse, det kanske är i grannkommunen som dagiset för barnen passar bättre eller vården blir närmare. Service måste byggas på människors enskilda val och utgå ifrån en helhetsbild av individens vardag, hela dagen med familj, arbete och fritid.

Inte minst för landsbygden är det angeläget att dagens offentliga monopol bryts upp. Det skulle öppna möjligheter för företagande bl.a. inom skola, vård och omsorg och leda till lokalt anpassade lösningar. Inte minst skulle det skapa möjligheter för fler äldre att bo kvar där man har sina sociala nätverk. Lösningar med lokala entreprenörer blir med säkerhet också billigare för kommunerna. Den av Socialdemokraterna införda stopplagen bör bytas ut mot en startlag som stimulerar till nyföretagande inom omsorgs- och service-sektorn. Andra förslag som Centerpartiet ser över är bl.a. stimulans till nyföretagande genom en förändring av momsen på omsorgs- och servicetjänster. Vad som ovan anförts om nyttan med en mångfald och flexibilitet på utförandesidan för välfärdstjänsterna för utveckling av landsbygden bör ges regeringen till känna.

4.4.4 Kommersiell service

Landsbygdens kommersiella service varierar starkt från område till område beroende på den lokala företagsstrukturen. I vissa områden kan tillgången på hantverkare och entreprenörer av olika slag vara lika god som i många tätorter. Driftiga affärs- och serviceinriktade personer kan bedriva lanthandel med lönsamhet ofta i kombination med tillhandahållande av andra privata och offentliga tjänster som ger intäkter. Den kommersiella servicen varken kan eller skall kommenderas fram av stat och kommun. Här måste varje område jobba med sina egna lösningar och den kommersiella servicen tillåtas variera från område till område.

Inte minst viktigt är att hitta samverkanslösningar mellan privata, offentliga och ideella aktörer. Samverkan mellan företag, kommuner och föreningar kan ge kostnadseffektiv och bra service. Ett exempel på samverkan kan vara att den lokala handlaren får fungera som postombud, apoteksombud och även systembolag. Det tryggar inte bara tillgången på offentliga tjänster som tillgången på medicin på en liten ort, utan hjälper samtidigt den lokala handlaren att överleva. Centerpartiet arbetar i kommunerna aktivt för sådana lösningar.

Därutöver måste staten själv ställa krav på sin verksamhet så att privata företag som erbjuder service från statens bolag får en rimlig ersättning samt att man i största möjliga mån samordnar tekniska lösningar. Detta bör ske genom ägardirektiv till de av staten ägda bolagen.

Vad som ovan anförts om vikten av att underlätta för samverkanslösningar på landsbygden bör ges regeringen till känna.

4.4.5 Kultur och föreningsliv

Landsbygdens historia och kultur är viktiga tillgångar inte bara för landsbygden utan för landet som helhet. Mycket av det som är typiskt svenskt har sina rötter på landsbygden. Samtidigt uppvisar både historien och kulturyttringarna stora variationer i olika delar av landet – från norr till söder, från slättbygd till skogsbygd, från äldvalar till skärgårdar. Den egna bygdens historia och kultur bidrar till kännedom, identitet, stolthet och berikar livsmiljön. Sockennamn och bynamn har ofta direkta kopplingar till historien och kulturen. Även om socknarna idag saknar administrativ betydelse är det viktigt att namnen kan leva kvar. Postens försök att radera bort bynamn och gårdsnamn från våra adresser kan inte accepteras. Tvärtom är det viktigt att stärka det som bidrar till igenkänning och identitet.

Landsbygdens kulturyttringar bygger i hög grad på delaktighet. En stor del av landsbygdens kulturaktiviteter drivs av ideella krafter, villkoren för de ideella aktörerna måste förbättras. De statliga kulturresurserna skall fördelas mellan de nationella institutionerna och utveckling och förnyelse av landsbygdens egna kulturyttringar. Båda delarna är av nationellt intresse. Satsning på landsbygdens kultur berikar både de lokala livsmiljöerna och landet som helhet och utgör en viktig resurs i utveckling av besöksnäringen.

Det var inte längesen merparten av Sveriges befolkning var bosatt på landsbygden och förankringen dit är därför stor som bärare av både kultur och historia. Krigsskådeplatser, slott och herresäten och många andra historiska

Fel! Okänt namn på

platser finns runt om i det svenska landskapet. Det är viktigt att slå vakt om dessa miljöer och kulturvärden så att de lever kvar. Både för att föra vidare vårt arv och historia till kommande generationer och för att fylla en viktig funktion för fritid och nöje, genom rekreation och kulturaktiviteter.

Minst lika viktigt som bevarande av kultur och historia, om inte viktigare, är förnyelse och utveckling av landsbygdens kultur. Bygdegårdar och byastugor hyser idag andra viktiga aktiviteter som Internetcaféer, jazzdans, gympa, konstutställningar, språkkurser och replokaler. Detta sida vid sida med gamla traditioner som skördemarknader, kyrkrodd, bygdespel och spelmansstämor.

Särskilt viktig är tillgången till kultur, både som upplevelse och som eget skapande, för barn och unga. Enligt några deltagare i seminarieriet ”Lokal kultur”, arrangerad av Stiftelsen framtidens kultur, hamnar lätt ungas kultur på undantag i det lokala arbetet. Som ett exempel nämns att kulturfrågorna helt hamnar i kultur- eller fritidsnämnder och att kulturförvaltningarna därför ofta blir helt ”befriade” från ungas inflytande.

Ett hinder som också lyfts fram är att den offentliga debatten lätt hamnar i frågor om ansvarsfördelning, redovisning och strukturer, medan unga som har en idé oftast är mer besjälade av idén än av hur det offentliga skall handskas med stödpengarna. Eftersom ungdomar ofta gör väldigt mycket själva av små resurser, borde den centrala frågan kanske inte handla om redovisning och ansvarsutkrävande, utan just om möjligheten att få mindre bidrag till sina projekt, utan omfattande redovisning. Det är viktigt att betona att det handlar just om mindre belopp, och inte långsiktigt stöd till organisationer, för att grupper av ungdomar, ofta i tillfälliga sammanslutningar, skall få ett visst stöd.

Regeringen bör ge Statens ungdomsråd och Statens kulturråd i uppdrag att utreda i vilken mån nuvarande lagar och regler förhindrar kommuner från att ge sådana mindre bidrag till ungdomars kultur med lägre krav på redovisning. I den mån det behövs bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag om ändringar av lagar för att möjliggöra detta. Detta bör ges regeringen till känna.

Folkbildningen har sina rötter på landsbygden och spelar alltså en stor roll i det sociala och kulturella livet. För många invandrare är deltagande i folkbildningsaktiviteter den enda fungerande ingången till svenskt samhällsliv. De ofta väl utvecklade sociala kontaktnäten på landsbygden skulle kunna nyttjas mycket bättre i integrationsarbetet.

Genom nedläggningen av butiker och postkontor har behovet av andra samlingspunkter ökat. I det sammanhanget spelar landets 1 300 bygdegårdar liksom folkets hus och hembygdegårdar en mycket stor roll. Samlingslokaler drivs av ideella krafter och utgör landsbygdens ungdomsgårdar, studielokaler, datastugor, festlokaler, gym, teaterscener, konferensanläggningar och biografier. De behöver bli fler, inte färre och de behöver underhållas, förnyas och anpassas till dagens och morgondagens behov. Det statliga stödet till samlingslokalerna är mycket blygsamt i förhållande till vad det genererar i form av fritids- och kulturaktiviteter på landsbygden. Vi hänvisar till Center-

partiets kulturmotion samt utgiftsområde 17, där vi höjer anslagen för samlingslokaler med 17 miljoner.

5 Företagande som tillväxtmotor

I större utsträckning än i städerna är företagandet på landsbygden ofta en livsstil. Det handlar både om egna val och i viss utsträckning om nödvändighet. På landsbygden är andelen egenföretagare större, liksom andelen ”mångsysslare”, med en diversifierad näringsverksamhet. Landsbygdens företag är många men genomgående små. Det innebär i sin tur att andelen människor på landsbygden som har F-skattsedel är betydligt större än genomsnittet för riket. Det innebär omvänt att landsbygden uppvisar den företagartäthet som idag allmänt efterlyses i debatten. En ökad aktivitet i alla dessa småföretag på landsbygden kan få stora multiplikationseffekter och skapa nya jobb.

Av landsbygdens företag är de areella näringarna den enskilt största sektorn, med en femtedel av alla företag. Med ett samlat produktionsvärde på 280 miljarder, exklusive energisektorn, bidrar den med 8 % av BNP och 10 % av jobben. Nettoexporten från skogen är över 80 miljarder kronor och livsmedellexporten mer än 30 miljarder kronor. Sammantaget är det mer än 10 % av Sveriges samlade export. En snabbt växande sektor är också turismen, där landsbygden kan locka med naturupplevelser som är svåra att överhuvudtaget finna på många andra håll. Den svenska turismnäringen omsatte som helhet 167 miljarder kronor 2003.

Givetvis finns också många mer ”konventionella” tjänsteföretag, där call centers kanske är den mest uppmärksammade företeelsen, då den varit föremål för medvetna statliga satsningar för att skapa jobb i hela landet.

Företagsamheten på landsbygden präglas alltså av en stor mångfald av näringsverksamheter varav en växande del inte fångas upp av lantbruksstatistiken. Uppgifter från enskilda kommuner pekar dock på att de kan vara lika många, dvs. närmare 70 000 företag. Det innebär i så fall att det finns ca 140 000 företag på landsbygden. Enligt SCB:s Företagsregister fanns i Sverige knappt 590 000 företag år 2004 med en omsättning på en krona eller mer. Om ovanstående uppskattning stämmer skulle det innebära att ca 25 % av alla svenska företag finns på landsbygden. Preliminära beräkningar tyder på att lantbruksföretagens ”osynliga” verksamheter som inte syns i statistiken har en omsättning på i intervallet 7–10 miljarder kronor med stora outnyttjade potentialer för tillväxt inom bl.a. häst, miljö och energi, turism, boende och entreprenad.

Att utveckla landsbygdens företagsamhet skapar ekonomiska värden som kommer mer än själva landsbygden till del. Vår gemensamma förmögenhet ökar och genom fler företag och fler människor i arbete i hela landet minskar beroendet av statliga bidrag och kommunal skatteutjämning. Därmed är det också ett egenintresse för dem som idag betalar in t.ex. till utjämningssystemet att politiken inriktas i större utsträckning mot utveckling.

Fel! Okänt namn på

5.1 En politik för fler och välmående företag i hela landet

Den viktigaste insatsen för att fler företag skall startas och växa, också på landsbygden, är en generell god näringspolitik. I motionen *Jobb, jobb, riktiga jobb!* har Centerpartiet presenterat ett omfattande program för att förbättra villkoren för företagandet, bl.a.:

- Ökad mångfald i offentlig sektor
- Reformera 3:12-reglerna
- Avskaffa förmögenhetsskatten
- Slopas dubbelbeskattningen
- Slopas revisionsplikten för mindre företag
- Ompröva de nya förmånsrättsreglerna
- Införa starta-eget-sparande.

Sammantaget förbättrar detta företagandets villkor i hela landet. Därtill bör särskild uppmärksamhet riktas mot några områden som har särskild bäring på landsbygdsförhållanden.

5.1.1 Från råvaruproduktion till exklusiv förädling

Idag har fortfarande basproduktionen på landsbygden på många håll, i Sverige liksom i andra länder, främst en funktion som råvaruproducent. Det innebär att man får hålla till godo med det lägre råvarupriset, medan de större vinsterna från förädling hamnar någon annanstans.

På de håll där vi sett att man vänt utvecklingen har det ofta varit genom att bygga vidare på den lokala eller regionala identiteten genom egen vidareförädling av råvarorna. Några exempel finns t.ex. i Skottland, Toscana, Parma och Champagne, där besöksnäringen fått en enorm kraft i den lokala produktionen. I sin tur har besöksnäringen givit ytterligare lyft åt de exklusiva produkter som framställs.

Den svenska landsbygden har stora möjligheter att öka förädlingsvärdet i den egna produktionen, både ifråga om varor och tjänster.

En särskilt stor möjlighet finns i att förena upplevelser med exklusiv produktion som ett led i turistsatsningar.

Handelsindustrin är inte beroende av naturresurser, men säljer sin produkt eller tjänst till andra regioner och länder. Lokaliseringen av handelsindustrier beror på var det finns goda villkor att växa. Handelsindustrin har en oproportionellt stort inflytande över regional utveckling och tillväxt. Den driver även sekundär tillväxt i servicenäringar eftersom näringen relativt sett har högre löner, vilket också drar upp lönerna i andra industrier då efterfrågan på arbetskraft går upp.

Om regioner har en förmåga att gå mot högre förädling av produkter och service som går att sälja på en större marknad (turism, hälsovård, etc.) så hotar inte den globala konkurrensen från låglöneländer lika hårt.

Fel! Okänt namn på

För att skapa konkurrenskraftiga kluster med handelsindustrier så behöver man förstärka naturliga förutsättningar, förbättra företagsklimatet och investera när möjligheterna kommer.

Ostriket, som marknadsför både Västerbottensost och den omgivande kulturen är ett framgångsrikt exempel. Västerbottensost är idag Sveriges mest kända ost utomlands. Det finns också ett embryo till ostkluster i västra Jämtland. Detta tog sin utgångspunkt i en djurhållning och osttillverkningstradition som fanns lokalt. Men den lokala osten hade ingen efterfrågan utanför regionen. En entreprenör studerade osttillverkning i Frankrike för 10 år sedan och har sedan dess byggt upp ett eget mejeri som nu har 170 getter och 70 kor som levererar mjölk för produktion. Osten levereras idag till många osthandlare utanför regionen, men exporteras även till ett flertal länder. Idag utgör hemmamarknaden endast 80 % av detta. Med väl utarbetade exportvägar, kunskap m.m. behövs troligen investeringar i ytterligare kunskap för att ostklustret skall kunna växa sig starkare.

Ett annat exempel, i en traditionell bransch, är att samtidigt som nettoexporten från skogsindustrin uppgår till 80 miljarder kronor, är den svenska exporten av möbler endast ca 15 miljarder och knappt större än importen av möbler är idag.

På samma sätt behövs naturligtvis boende till överkomliga priser på landsbygden för att attrahera ”vanliga” turister, men det behöver kompletteras med exklusiva boende- och upplevelsepaket för de turister som söker något extra.

Ett ytterligare exempel på hur förädlingsvärdet kan höjas är genom ökad regional produktion av bränslen från skogsråvara, i likhet med de försök som nu påbörjas i norra Sverige.

Gemensamt för all typ av förädling är ambitionen att skapa större värden i den lokala produktionen och därmed lägga grunden för en fortsatt hög välfärdsnivå. Den svenska landsbygdens framtid ligger knappast i att huvudsakligen vara råvaruleverantör till svenska eller utländska industrier, utan i att konkurrera med hög kunskap och hög förädlingsnivå.

Det är därför frapperande att begreppet ”förädling” överhuvudtaget inte förekommer i direktiven till Landsbygdskommittén (dir. 2004:87). Även om ett höjt förädlingsvärde givetvis inte kan kommenderas fram, utan måste byggas på att man tar till vara lokala och regionala styrkor bör det givetvis finnas en nationell strategi för hur man kan stimulera en sådan utveckling. Landsbygdskommittén bör därför ges ett tilläggsuppdrag att utreda hur man kan stimulera ett höjt förädlingsvärde i landsbygdens företag. Detta bör ges regeringen till känna.

5.1.2 Ökad turism

Den svenska landsbygden är en viktig del i bilden av Sverige runt om i världen. Tillgången till naturen, avskildheten och tystnaden är viktiga kvaliteter för att locka turister till vårt land. Men också de häftigare upplevelserna som äventyrsturism har en stor dragningskraft.

I stor utsträckning handlar det om småskaligt turismföretagande, ofta i samband med annan verksamhet, som jordbruk. Många av de nya turismföre-

Fel! Okänt namn på

tagen drivs av engagerade entreprenörer och har stor lokal betydelse för sysselsättningen.

De stora projekten låter lätt tala om sig. Ishotellet i Jukkasjärvi är kanske det internationellt mest kända exemplet. Men också de flesta av dessa större projekt har börjat i mindre skala och, alltför ofta, i motvind från dem som har riskkapital och från statliga myndigheter. Det finns en stor potential att verkligen våga och satsa på spektakulära upplevelser. Det behövs också ytterligare insatser för att främja information om turism utomlands.

Upplevelseturismen i många olika former är under stark frammarsch. Det kan handla om allt från fjällvandringar och egna kanotturer till fullständigt förberedda skotersafaris eller ridturer i vildmarksomgivning med egen guide. Ännu är det ganska få som är beredda att betala för högförädlad upplevelseturism, men andelen ökar snabbt och många svenska turistföretag ligger i startgroparna för att ta vara på möjligheten.

En viktig och växande näring är jakt- och fisketurismen, som också attraherar betalningsstarka grupper. 2003 fanns det ca 260 jaktturismföretag i Sverige, enligt en studie av Turistdelegationen. Bland dessa finns en koncentration till norra Sveriges inland, där de alltså är viktiga för den ekonomiska utvecklingen. För fisketurismen finns en god potential – i Europa finns minst 30 miljoner aktiva fritidsfiskare, och uppemot 3 miljoner av dessa reser för att fiska, enligt en rapport av Naturvårdsverket och Fiskeriverket. Medan svenskt fritidsfiske ofta är en budgetvariant, med självhushåll och camping, förväntar sig gästande fritidsfiskare oftare högre standard med mer service och garanterad fisktillgång. Inom fisketurismen finns idag ca 300 företag, som omsätter ungefär 200 miljoner kronor.

Även om turismnäringen måste växa genom initiativ på lokal och regional nivå, finns det självfallet åtgärder som kan vidtas för att underlätta. Även på denna punkt finns det uppenbara brister i regeringens uppdrag till Landsbygdkommittén, vars direktiv inte heller nämner turismens betydelse för landsbygdens utveckling. Man behöver därför inte förundras över att kommitténs första delbetänkande (SOU 2005:36) endast i mycket liten utsträckning resonerar kring turismens betydelse och behovet av statliga insatser.

5.1.3 Kvinnors företagande på landsbygden

Samtidigt som det finns ett stort och växande antal företag på landsbygden, så finns det fortfarande också stora strukturella problem. Ett av de främsta problemen är kvinnors möjligheter att starta och driva företag på lika villkor. I stor utsträckning handlar problemen om attityder, både på det lokala planet och hos olika institutioner.

I sin doktorsavhandling (Lund, 2003) hävdar Christina Scholten att ett av de centrala problemen är att t.ex. Almi Företagspartner och andra aktörer har en förlegad syn på kvinnors företagsamhet och att de uppfattar traditionellt manliga områden som normala, medan kvinnors företagande blir avvikande. I de kommuner hon studerat präglas företagandet av tung verkstadsindustri, och de regionala stödorganisationerna har uppfattningen att riktiga företag skall syssla med tillverkning och vara inställda på tillväxt.

Kvinnors affärsidéer finns emellertid inom andra branscher, enligt Scholten. Det handlar ofta om tjänstesektorn, upplevelseturism och sjukvård, för att nämna några exempel. Även om kvinnor ganska lätt fått starta-egget-bidrag, så har det varit svårare att erhålla de tillstånd som krävs eller att få ett mer systematiskt stöd, både från myndigheter och från det omgivande civila samhället.

Samma bild tonar fram i Gunilla Lönnbrings doktorsavhandling (Karlstad, 2003). Båda studerar kvinnors motiv för att starta och driva företag. Ofta handlar det om kvinnor som vill förverkliga idéer och vara sina egna eller om att söka större frihet. Att tjäna stora pengar är för de flesta ett underordnat mål. Trots de ganska ogynnsamma förhållandena är ungefär en fjärdedel av alla nyföretagare i Värmland kvinnor.

Mot denna bakgrund är det tragiskt att behöva konstatera att regeringen förefaller att helt ignorera frågan om kvinnors företagande. Samtliga de ”strategiska” områden regeringen vill satsa pengar på – fordon, IT och telekom, metallurgi, läkemedel och bioteknik samt skogs- och trävarubranschen – har en tydlig manlig dominans. Istället försöker regeringen helt strypa entreprenörskap inom de växande tjänste- och välfärdssektorerna, just de sektorer där det är lika många kvinnor som män som startar företag. Slutsatsen i en rapport från Företagarna (september 2005) är därför inte förbluffande: Även om bara 13 % av de manliga företagen har förtroende för regeringens företagarpolitik, så är det bara en fjärdedel så stor andel, 3 %, av de kvinnliga företagen som har det.

I direktiven till Landsbygdskommittén nämns kvinnors företagande bara som en del i en generell formulering om ”kvinnors och mäns villkor och förutsättningar vad gäller arbete, företagande och utvecklingsmöjligheter på landsbygden”. Sammantaget är det tydligt att kvinnors företagande inte är en prioriterad fråga i regeringens arbete.

Det bör vara en huvuduppgift i en modern landsbygdspolitik att ta till vara de möjligheter som finns i ett ökat kvinnligt företagande. Regeringen bör därför ge ansvariga myndigheter i uppdrag att snarast redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att ge kvinnliga företagare ett jämställt bemötande och vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas. Dessa förslag bör därefter föreläggas riksdagen. Detta bör ges regeringen till känna.

5.1.4 Respekt för äganderätten som utvecklingskraft

Väl definierade rättigheter till enskild egendom är en avgörande förutsättning för en dynamisk marknadsekonomi som grund för välfärden. Där den enskilda äganderätten inte finns tydligt representerad i offentliga system kan kapitalet inte frigöras för tillväxt och välstånd. Äganderätten måste samtidigt balanseras mot angelägna allmänna intressen. Denna balans är oerhört känslig eftersom det som ägs privat ofta blir bättre omhändertaget än en egendom som ägs av det allmänna. När det gäller den privata äganderätten till mark, är den idag satt under stark press. Var för sig ofta vällovliga inskränkningar av den privat ägda marken för exempelvis skydd av känsligt vattenområde eller biotop motiverade av naturvårdsskäl, innebär i sammantaget för den enskilda ägaren mycket kostnader, krångel och osäkerhet. Detta kan bli extremt häm-

Fel! Okänt namn på

mande på verksamheter som behöver växa för att vi skall kunna skapa ett långsiktigt hållbart samhälle. Misstro mot och urholkning av äganderätten är en del i ett politiskt system som präglats av ett långt socialdemokratiskt maktinnehav.

Äganderätten är intimt förknippad med ett personligt ansvar att förvalta och utveckla för kommande generationer. Äganderätten är också förknippad med personligt risktagande, ofta i kombination med hårt arbete, som sammantaget utgör en viktig utvecklingskraft i samhället. En allt tyngre detaljreglering urholkar viljan till ansvar och risktagande. Mest tydligt blir detta där människor har skapat skogar och andra naturmiljöer genom generationer av brukande, miljöer som myndigheter nu med hänvisning till bevarandebudet vill undanta från fortsatt brukande. Vem vill fortsätta att satsa och ta ansvar för den miljö vi lever i när man behandlas på detta sätt? Äganderätten skall fastställas i svensk grundlag och följas av ett helt annat synsätt från statsmakternas och myndigheternas sida, myndigheterna måste tänka om och öka samarbetet och samverkan. Se vidare i Centerpartiets äganderättsmotion 2005/06: MJ523.

Sveriges stora tillgång på vilt är en viktig nationell resurs. Jakten är en del av den svenska kulturen, utgör grund för friluftsliv och rekreation och ett växande företagande inom upplevelse och turistnäring. Förhållandena varierar starkt från område till område.

Lagstiftningen skall bygga på lokal förvaltning där markägarna enskilt eller genom frivillig samverkan har ansvaret och bestämmanderätten. Detta utgör den bästa garantin för att stammarna hålls på en sådan nivå att de inte äventyrar skogstillväxt, produktion på åkermark och hållande av tamboskap.

5.1.5 Lånegaranti och ökad självfinansiering

Finansieringen är ett genomgående problem för landsbygdens företagare. Lantbruksföretagens kreditvärdighet bedöms fortfarande i huvudsak utifrån fastighetsvärden och avkastning i traditionell produktion och i alltför liten grad utifrån affärsidéer och kalkyler. Ibland kan problemet lösas genom att byta bank men i många fall utgör finansieringen ett stopp för utveckling och tillväxt. Mycket av bankernas njudda inställning till landsbygdens företagare grundas på negativa attityder till landsbygden som företagarmiljö. Problemet har förstärkts av fusioner och centralisering i banksektorn som gör att kunskaper och lokalkännedom på många håll har gått förlorad.

För att i någon mån råda bot på detta har regionala kreditgarantiföreningar börjat växa fram med hjälp av kapital från privatpersoner och företag. I vissa områden lämnas också bidrag med offentliga medel. De utgör inte hela lösningen men kan ändå spela en betydelsefull roll. På andra håll, exempelvis i Trångsviken i Jämtland, har man bildat ett lokalt utvecklingsbolag som garanterar krediter och som hjälper företagen att öppna dörrar till myndighets- och bankvärlden. Utvecklingsbolaget fungerar därmed som en lokal finansiell aktör.

I Finland har ett system med statliga kreditgarantier praktiserats i över 20 år. Systemet administreras av statliga Finnvera som idag har 26 000 kunder

varav 90 % har mindre än 10 anställda. Finnvera tar lånebelopp upp till 35 000 euro, motsvarande drygt 300 000 kronor, vid större lån delas risken med en bank. Tuff prövning gör att den genomsnittliga kostnaden för risken ligger runt 2 procent. Utöver visst eget kapital krävs säkerhet t.ex. i form av inventarier. Däremot tas aldrig några personliga egendomar som garanti. Systemet beräknas årligen bidra med 12 000 nya jobb. Den finska modellen ter sig som ett mycket kostnadseffektivt sätt att förbättra småföretagens finansieringsmöjligheter. Ett motsvarande system bör kunna införas i Sverige. Vad som ovan anförts om att utreda om ett system med statlig lånegaranti kan införas i Sverige bör ges regeringen till känna.

En viktig åtgärd för att öka tillgången på riskkapital är ”starta-eget-sparande” och riskkapitalavdrag. Utöver det behöver 3:12-reglerna förenklas och reformeras så att det egna ägandet inte diskrimineras. Centerpartiet har också i andra motioner föreslagit en ”rullande reavinstskatt”, utformad så att beskattningen av vinst vid försäljning av företag kan skjutas upp om den återinvesteras i ett annat onoterat företag. Sådana system finns i många andra länder liksom på den svenska bostadsmarknaden.

5.1.6 Särskilt regelverk för småbolag

Centerpartiet vill göra det enklare och mindre riskfyllt att anställa. Särskilt angeläget är det att minska tröskeln att gå från enmansföretag till att anställa de första medarbetarna. Detta bör ske inom ramen för ett förenklat regelverk för småbolag.

Det regelverk som omgärdar företagandet i Sverige är sedan lång tid tillbaka anpassat efter ett näringsliv dominerat av ett fåtal storföretag och förutsätter att det i företagen finns juridisk, skattemässig och annan expertis för hantering av rapportering och andra myndighetskrav. Så ser verkligheten inte ut. Av 590 000 företag, inklusive enmansföretag, med rapporterad verksamhet 2003 hade 525 000 företag (89 %) en omsättning under 5 miljoner kronor. Av 218 000 företag med anställda år 2004 hade 183 000 företag (84 %) 1–9 anställda. Till detta kommer alltså ett stort antal enmansföretag (Källa: SCB:s företagsregister). Majoriteten av företagen tvingas alltså leva med ett regelverk i huvudsak tillkommet för att hantera en minoritet stora företag.

Nutek beräknar kostnaderna för företagens administrativa börda till 60 miljarder kronor per år. Detta talar sammantaget för ett stort behov av att minska den administrativa bördan, särskilt i småföretagen där jobbet för det mesta sköts av företagaren själv. I stor utsträckning bör detta ske genom ett allmänt bättre företagsklimat i enlighet med vad Centerpartiet driver. Därutöver behövs det självfallet ytterligare lättnader för småföretag, både i form av mindre krav på administration och lägre kostnader för att anställa.

Centerpartiet föreslår tillsammans med övriga partier i Allians för Sverige att företag som nyanställer skall få slopad arbetsgivaravgift första året, vilken sedan fasas in under tre år. Vidare har Centerpartiet föreslagit förändrade regler för inbetalning av moms för småbolag. Detta skulle t.ex. förhindra att underleverantörer skulle behöva fungera som gratisbank åt kunderna och

Fel! Okänt namn på

staten. Dessa förslag utvecklas vidare i Centerpartiets övriga motioner, däribland budgetmotionen.

5.1.7 De gröna nya jobben

Jorden är en begränsad resurs och Sverige är i detta avseende lyckligt lottat med en liten befolkning på en stor yta med god tillgång till vatten och andra naturresurser. Rent statistiskt förfogar varje svensk invånare över i genomsnitt 5 hektar inklusive vattendrag, varav drygt 0,3 hektar åkermark. Denna gynnsamma situation talar för att den svenska landsbygden med råge kan bidra med de resurser som motsvarar svenska folkets behov och samtidigt ge bra förutsättningar för export, men även för den omställning som vi idag ser genom ett ökat uttag av biomassa för energiproduktion och biodrivmedel.

Centerpartiets utgångspunkt är att landsbygden är en enorm tillgång som vi inte kan klara oss utan om vi vill skapa tillväxt i Sverige. Denna grundläggande attityd måste genomsyra politiken för att landsbygdens resurser skall kunna tas till vara på ett optimalt sätt. Bland annat måste politiken för jordbruket inriktas så att den blir internationellt konkurrenskraftig med en hög miljöprestanda som bidrar till tillväxt.

För det krävs ett nytt grepp med en stark offensiv och konstruktiv politik när det gäller kommande reformer av den gemensamma jordbrukspolitiken. Utveckling och omstrukturering av verksamheter måste få ske för att ge det utrymme till investeringar som kan leda till nya jobb och innovationer. Det kräver bl.a. en förändring av dagens snäva bevarande lagstiftning. Politiken skall präglas av ett levande kulturlandskap före ensidigt bevarande och vara inriktad på att all odlingsbar mark skall komma till nytta och företags- och samhällsekonomiskt lönsam användning.

Den stora potential som finns på energiområdet skall tas till vara. Om dagens höga oljepriser håller i sig, kan denna utveckling gå mycket snabbt. En ökande andel av de resurser som står till förfogande inom jordbrukspolitiken måste satsas på forskning och företagsutveckling för att möta en sådan utveckling. Centerpartiet driver på omställningen från fossila bränslen och har satt en bortre parentes till 2015, varefter alla nytillverkade bilar som säljs måste kunna drivas på alternativa drivmedel. Vi anser att Sverige kan vinna på att vara ledande inom det här teknikområdet, och vi ser stora möjligheter för ett bättre utnyttjande av våra naturresurser. Tillväxtpotentialerna inom det här området är stora, men vi måste satsa nu för att kunna vinna. Det vi vinner är nya jobb, en ökad tillväxt och en bättre miljö. Se vidare i Centerpartiets miljömotion *Teknikskifte för hållbar utveckling 2005/06: MJ532*.

Därtill behöver möjligheten för företag inom skogs- och jordbrukssektorn att komplettera produktionen med andra näringar, som upplevelseturism, förbättras. Se avsnittet ovan om turism.

5.2 En mer effektiv offentlig politik

Centerpartiet är övertygat om att människor vet bäst själva hur de utvecklar sin bygd eller sin region. Den statliga uppgiften bör därför inte vara att i detalj styra utvecklingsarbetet, utan att ge rimliga och rättvisa förutsättningar åt varje region och kommun att välja sin egen väg.

En ny maktfördelning i samhället, enligt federalismens principer, innebär också en mindre men starkare stat, som koncentrerar sig på sina kärnuppgifter istället för att försöka sköta de frågor som bättre hanteras lokalt.

5.2.1 Lokal makt över utvecklingsresurserna

Landsbygdens tillväxtpotentialer handlar inte om brist på resurser utan om hur vi hanterar tillgängliga resurser. Dagens hårt centraliserade styrning är ineffektiv och leder till dåligt eller felaktigt resursutnyttjande.

Ett centralt exempel är den stelbenta arbetsmarknadspolitiken, där storskaliga utbildningsprogram sällan sätts i relation till de åtgärder som måste göras för att företagen skall kunna och våga anställa. Ett avgörande problem är givetvis att åtgärderna beslutas på nationell nivå, med en nationell problembild som bas, medan lösningarna vanligen måste åstadkommas lokalt, i nära samverkan mellan arbetsmarknadsåtgärder, utbildning och företagande.

Därför bör huvuddelen av AMS resurser regionaliseras och ges en friare användning i regionen såväl som i lokalt arbete inom kommuner och mellan lokal arbetsförmedling, vuxenutbildning/skolan, det lokala näringslivet, försäkringskassan och de sociala myndigheterna. Över denna användning skall regionala och lokala organ ha det avgörande inflytandet. Det är vår övertygelse att dessa resurser hanteras effektivare i händerna på lokala organ i samverkan och i högre grad kommer att styras till utveckling som ökar efterfrågan på arbetskraft.

Samma synsätt bör överhuvudtaget prägla all ansvarsfördelning. Centerpartiet föreslår i motionen om regional utvecklingspolitik en omfattande ansvarsfördelning från nationell till regional nivå. Utöver arbetsmarknadspolitiken, bör en sådan omfördelning omfatta stora delar av utbildningspolitiken, infrastrukturfrågor, hantering av EU-stöd m.m.

Kommunerna måste på samma sätt ges ökad makt över de medel som kommuninvånarna betalar i skatt. Den kommunala beskattningsrätten skall vara kopplad till en motsvarande ansvars- och beslutsrätt. Den statliga detaljstyrningen måste brytas och olika prioriteringar tillåtas och bejakas. Det är nödvändigt för att alla delar av landet skall kunna hävda sig i en globaliserad ekonomi.

5.2.2 Rensa i myndighetsdjungeln

Den centrala beslutsapparaten präglas av en övertro på organisatoriska åtgärder där "lösningen" på varje problem söks i en ny myndighet. En idag oöverskådlig mängd myndigheter bidrar till att helheten går förlorad. Den ena handen vet ofta inte vad den andra gör. Den svenska "stuprörspolitiken" gör samhället oflexibelt och handlingsförlamat.

Fel! Okänt namn på

Dagens splittrade myndighetsstruktur är dyr, ineffektiv och drar fokus från statens grundläggande uppgifter som rättsskydd och infrastruktur. En analys, kartläggning och bedömning bör snarast påbörjas där varje myndighet eller myndighetsliknande organisation blir föremål för en nyttobedömning. Denna bedömning skall strikt utgå från en princip om att avveckling skall ske om uppmätt nytta är lägre än den orsakade samhällskostnaden. Nyttan med att ha ett eget verk för landsbygden, Glesbygdsverket, ställer vi oss frågande till. Det är väl mer naturligt att samtliga svenska myndigheter, i sin instruktion, tydligt skall verka i och för hela landet. Vad som ovan anförts om att ge samtliga myndigheter i sin instruktion ett tydligt uppdrag att arbeta för hela landet bör ges regeringen till känna.

Glesbygdsverket är ett typexempel på en myndighet som bör upphöra i sin nuvarande form och vars utredande verksamhet i stället bör samordnas med Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) och relevanta delar av Verket för näringsutveckling (Nutek) i ett verk som tillför kunskap genom utredningar, forskning och analys för regionernas utveckling och regional tillväxt. Denna myndighet bör också få ansvar för att hantera samtliga EU-program, oavsett om de finansieras av social- eller regionalfonden. Ett särskilt "glesbygdsverk" riskerar att fungera som ett alibi för andra myndigheter att i sin verksamhet bortse från landsbygdens förutsättningar och behov. Alla myndigheter måste i sin instruktion ges ett tydligt uppdrag att arbeta för hela landet. Vad som ovan anförts om att avveckla Glesbygdsverket i dess nuvarande form och istället samordna dess utredande verksamhet med Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) och relevanta delar av Verket för näringsutveckling (Nutek) i ett verk bör ges regeringen till känna.

5.2.3 Forskning och utveckling

För att ta till vara de möjligheter som finns i att vidareutveckla och förädla varor och tjänster som produceras på den svenska landsbygden behövs ytterligare forsknings- och utvecklingsarbete.

Det handlar dels om att öka den rena kunskapen om landsbygdens utveckling och vilka som är de tillväxt drivande faktorerna, dels om att skapa ny kunskap inom de näringar som redan idag är viktiga.

I en kunskapsöversikt från Nordregio 2000 konstateras att landsbygdsforskningen idag ställer sig ganska lite vid sidan av de dagsaktuella frågorna. Man har lyckats visa att det råder stora, och i stor utsträckning, oförklarade skillnader också mellan till synes likartade regioner. Det behövs således betydligt mer och djupare forskning för att studera tillväxtfaktorer.

Också skillnader inom regioner behöver uppmärksammas i större utsträckning. Landsbygds- och stadsregioner tenderar att bli allt mindre homogena. Ett tydligt exempel är de olika förutsättningarna för stadsnära landsbygd och mer perifera områden.

Just det senare, samverkan mellan stads- och landsbygdsregioner, förtjänar större uppmärksamhet i forskningen. Det finns sedan tidigare ett flertal olika studier av klusterdynamik, regionstorlekens betydelse, avstånd till offentlig

service etc., men få sammanhållna studier av hur den inom- och mellanregionala dynamiken egentligen ser ut.

Ett självklart led i utvecklingen av en ny landsbygdspolitik bör därför vara en mer omfattande och sammanhållen forskningsstrategi. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag om hur detta skall åstadkommas. Detta bör ges regeringen till känna.

5.2.4 En förnyad strategi för landsbygdsutveckling

Som framgått på flera håll i motionen görs redan på många håll stora insatser för att utveckla landsbygden. Det handlar om många olika aktörer som var för sig, och ofta tillsammans, genomför projekt, ger rådgivning och marknadsför landsbygden, både i Sverige och utomlands.

Detta engagemang inom ramen för det civila samhället och näringslivet förefaller dock inte vara en viktig fråga för regeringen. Direktiven till Landsbygdskommittén saknar helt ett sådant perspektiv, och förefaller istället sätta en mycket stor tilltro till rent politiska åtgärder.

Centerpartiet önskar en annan utveckling av den svenska landsbygden, där människor får möjlighet att ta till vara sina egna möjligheter och där landsbygden får växa av egen kraft. Det förutsätter också att man bjuder in organisationer och företag att vara delaktiga i utformningen av politiken och erbjuder såväl resurser som ansvar för den egna bygdens utveckling.

En grundläggande del i en ny statlig strategi bör därför vara att erbjuda organisationer möjlighet att ta på sig uppdrag, enskilt eller tillsammans med andra organisationer eller myndigheter, för specifika delar av landsbygdspolitiken. Målsättningen bör givetvis, som för hela politiken, vara att skapa livskraftiga miljöer och företag som kan stå på egna ben. Det skulle kunna handla om ett särskilt ansvar för studieförbunden att arbeta med ungas kultur, om att LRF och Hushållningssällskapet får möjlighet att arbeta mer med landsbygdsturism och småskalig livsmedelsförädling, eller att Bygdegårdsrörelsen kan lägga tid och engagemang på att utveckla möteslokaler så att de fungerar på 2000-talets landsbygd, både för unga och för gamla. Det skulle vara ett gott alternativ till att ge nya uppdrag åt statens myndigheter.

Regeringen bör därför ge Landsbygdskommittén ett tilläggsdirektiv om att finna former för en ökad statlig samverkan med det civila samhället och näringslivet för landsbygdsutveckling. Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 4 oktober 2005

Maud Olofsson (c)

Åsa Torstensson (c)

Roger Tiefensee (c)

Eskil Erlandsson (c)

Kenneth Johansson (c)

Margareta Andersson (c)